

VOORSTEL OPZET NOTITIE GEMEENTEBREED BEELD - TEKST

Versie: 13 oktober 2014

PROJECT B2030, *demografie en leefbaarheid*

Inleiding

Onze samenleving is continue in beweging. Deze notitie geeft weer welke ontwikkelingen, kansen en (vernieuwende) ideeën er zijn. Het schetst in grote lijnen een mogelijk toekomstperspectief voor onze gemeente. Een perspectief met het doel om te inspireren, te boeien en om richting te geven bij het maken van keuzes. Daarbij wordt ook aangegeven wat we nu moeten gaan doen om straks het gewenste toekomstbeeld (de streefbeelden) te bereiken. Deze toekomstnotitie krijgt een concreter vervolg in de vorm van plannen, projecten, acties en activiteiten. Daarbij staat de samenwerking tussen diverse partijen centraal.

De kansen en streefbeelden die in deze notitie zijn verwoord, worden gezien door zowel de inwoners, verenigingen, ondernemers, gemeentelijke overheid als andere partijen die betrokken zijn bij Borsele. Het is een gezamenlijk doel om de leefbaarheid in onze gemeente te behouden en waar nodig te versterken.

Vanuit het Rijk zijn er plannen om gemeenten op te schalen naar grotere bestuurlijke eenheden. Dit kan gevolgen hebben voor onze gemeente Borsele. Het is mogelijk dat de bestuurlijke eenheid Borsele in 2030 niet meer bestaat. Dat verandert echter niets aan de inhoud van deze notitie. De benoemde streefbeelden zijn gericht op ons grondgebied en op onze inwoners en we spannen ons, los van mogelijke bestuurlijke ontwikkelingen, in om Borsele aantrekkelijk en leefbaar te houden.

Aanleiding

De samenstelling van de Borselse bevolking verandert sterk door de vergrijzing, ontgroening en migratie. Het uiteindelijke gevolg van deze demografische ontwikkelingen is een (weliswaar beperkte) daling van het inwonersaantal. Dit vraagt om en leidt tot veranderingen op een breed gebied. Denk bijvoorbeeld aan het aanbod aan voorzieningen en woningbouw. Welke voorzieningen en type woningen zijn (straks) nodig om tegemoet te komen aan de (toekomstige) vraag van de inwoners?

We hebben bovendien te maken met economische, sociale, technologische, ecologische en politieke ontwikkelingen. Zo was er bijvoorbeeld de laatste jaren sprake van een economische crisis en zien we dat technologische ontwikkelingen onze wijze van leven beïnvloeden. Ook sociaal en politiek zijn er sinds het aantreden van het huidige kabinet sterke veranderingen gaande. De rijksoverheid trekt zich op meerdere vakgebieden langzaam terug. Taken worden overgeheveld naar de gemeentelijke overheid (zorg, werk en inkomen). Daarbij gaat de rijksoverheid uit van een samenleving waarbij de rol van de inwoner groeit. Op ecologisch gebied zien we dat duurzaamheid in brede zin van het woord een steeds belangrijker plaats gaat innemen.

Al deze ontwikkelingen maken dat een (her)oriëntatie op de toekomst gewenst is. Voorliggende notitie vormt hiervan een weerslag.

Leeswijzer

Deze notitie over het toekomstige leven in Borsele is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt de identiteit van de gemeente geschetst. Daarna geeft hoofdstuk 2 een beeld van demografische, economische, sociale, technologische, ecologische en politieke ontwikkelingen die op ons afkomen en van invloed zijn op de toekomst. Dit hoofdstuk is gebaseerd op diverse bronnen, die in bijlage (...) zijn benoemd. In hoofdstuk 3 wordt in de

vorm van streefbeelden een toekomstperspectief beschreven hoe we Borsele graag zien in 2030. Inwoners, ondernemers, samenwerkingspartners, adviesraden en verenigingen hebben meegedacht over deze streefbeelden. Als aparte bijlage (...) is een programma opgenomen, dat aangeeft welke projecten en acties moeten worden opgepakt om inhoud te geven aan de streefbeelden. Het betreft een programma in hoofdlijnen. Dit is een dynamisch document dat steeds kan worden aangepast, aangezien projecten/acties worden afgerond en nieuwe worden opgevoerd. De aanpak, de financiële gevolgen en de tijdsplanning van de projecten die nieuw zijn, worden uitgewerkt in later op te stellen projectplannen.

Als rode draad door de notitie zien we de sfeerimpressie die past in het dagelijkse leven van onze gemeente. Dit doordat diverse inwoners aan het woord worden gelaten met hun ideeën, meningen en verwachtingen in en over de gemeente Borsele naar de toekomst toe.

'DIT IS BORSELE...'

Identiteit

De gemeente Borsele bestaat sinds 1970 en omvat de dorpen Baarland, Borssele, Driewegen, Ellewoutsdijk, 's-Gravenpolder, 's-Heer Abtskerke, 's-Heerenhoek, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Kwadendamme, Lewedorp, Nieuwdorp, Nisse, Oudelande en Ovezande. Onze gemeente is een gemeente van contrasten. Deze titel past bij ons. Enerzijds kunnen we genieten van rust en ruimte en de diversiteit aan natuur en landschapskwaliteiten én anderzijds is er sprake van volop bedrijvigheid, in het bijzonder in het haven- en industrieterrein Het Sloegebied. Daarnaast is de agrarische sector (landbouw en fruitteelt) economisch van groot belang voor ons gebied. Ieder dorp heeft zo haar eigen karakteristieken qua historische elementen, sociale cohesie en bebouwing. Dit is Borsele ...

(Collage:)

- 22.750 inwoners
- 9.350 huishoudens
- 19.000 hectare, waarvan 4.000 hectare water
- 15 dorpen:
  - grootste dorp: Heinkenszand
  - kleinste dorp: Ellewoutsdijk
- liggend aan de Westerschelde
- ontsloten via de A58, Sloeweg en Westerscheldetunnelweg
- Zak van Zuid-Beveland:
  - bloemdijken
  - kreekresten
  - ruim 75% van de zwartebessenteelt in Nederland komt uit Borsele
  - welen, lindebomen, meidoorns, fruitteelt
  - streekeigen bebouwing
  - karakteristieke dorpen
- haven- en industrieterrein Het Sloegebied:
  - kerncentrale, windenergie, kolencentrale
  - procesindustrie
  - op- en overslag
- 1.300 bedrijven, van (metaal)industrie tot groothandel en van transport tot verwerking van landbouwproducten
- grote sociale cohesie
- 18 basisscholen
- 12 peutergroepen
- 6 kinderdagverblijven
- 15 verenigingsgebouwen
- 26 sportcomplexen (veld- en zaalaccommodaties)

(opnemen in collage: beeld ligging gemeente binnen de provincie + overzichtskaart van de gemeente)

'DIT ZIJN ONZE WAARDEN'
Kernwaarden

Koesteren Borselse karakteristieken	Borsele is een gemeente van contrasten. Enerzijds heeft onze gemeente een schitterend landschap (de Zak van Zuid-Beveland) en kent het rustige, fraaie dorpen met ieder een eigen karakter. Anderzijds bevindt zich in onze gemeente Het Sloegebied, een grootschalig industrie- en havengebied. In Borsele wordt dan ook rust en ruimte met dynamiek en bedrijvigheid gecombineerd. De Borselse karakteristieken worden gekoesterd. De verschillende gebieden en dorpen hebben elk hun eigen identiteit. Het uitgangspunt is deze te behouden of te versterken en zo Borsele nog aantrekkelijker te maken. Door keuzes te maken, door per gebied of per dorp andere accenten te leggen, worden contrasten aangescherpt en daarmee de identiteit van gebieden/dorpen versterkt.
Leefbaar voor iedereen	Met het begrip leefbaarheid wordt aangegeven hoe aantrekkelijk en/of geschikt een gebied is om er te wonen of te werken. Het is een breed en persoonlijk ingekleurd begrip. Leefbaarheid bestaat uit meerdere elementen. Denk daarbij aan de mogelijkheid om je dagelijks brood te verdienen, deel te nemen aan de sociale gemeenschap en jezelf te ontplooiën/ontwikkelen. Tevens spelen zaken als de bereikbaarheid van voorzieningen bij leefbaarheid een rol. Welke elementen voor iemand belangrijk zijn, is mede afhankelijk van de levensfase, de gezondheidstoestand en de economische welvaartsklasse waarin die persoon verkeert. Het streven is dat Borsele voor iedereen leefbaar is.
Sociaal	In Borsele zijn mensen bij elkaar betrokken en houden ze rekening met elkaar. Het sociale karakter komt onder meer tot uiting in een bloeiend verenigingsleven en een grote bereidheid tot vrijwilligerswerk. Het hebben van aandacht en respect voor elkaar zijn belangrijke uitgangspunten bij het inrichten van en het participeren in onze Borselse samenleving.
Samen	De tijd van een overheid die eigenhandig bepaalt hoe de samenleving wordt georganiseerd en hoe onze gemeente eruit ziet, ligt achter ons. Inwoners, ondernemers en gemeentelijke overheid bepalen samen de koers voor de gemeente. Dit houdt in dat de betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij de inhoud van gemeentelijk beleid en gemeentelijke plannen toeneemt. De gemeentelijke overheid heeft steeds meer een faciliterende rol in plaats van een directieve rol. Inwonersparticipatie is een vanzelfsprekendheid. Samen betekent ook dat gebruik wordt gemaakt van ieders kennis en kwaliteiten. Door kennis en krachten te bundelen kan meer worden bereikt. Dit geldt ook voor gemeentelijke samenwerkingsverbanden. Door bepaalde zaken op (boven)regionaal in plaats van op gemeentelijk niveau te organiseren, kan meer slagvaardig en kostenefficiënter worden gehandeld.
Duurzaam	Duurzaam kan worden omschreven als 'met lange levensduur' of 'een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties zonder dat deze beperkingen oplevert voor de toekomstige generaties om ook in hun behoeften te voorzien'. Binnen onze gemeente wordt gestreefd naar duurzaamheid in de

	<p>brede zin van het woord. Of het nu gaat om de bouw van een woning, het behoud van het landelijke gebied, het gebruik van grondstoffen of het aangaan van samenwerkingsverbanden. Nieuwe ontwikkelingen dienen een duurzaam karakter te hebben.</p>
Energie	<p>Borsele staat voor energie. Ten eerste heeft onze gemeente alle historische, gangbare en in ontwikkeling zijnde energiebronnen binnen haar grenzen. Oude windmolens, biomassa, kolen- en gasgestookte elektriciteitscentrales, kerncentrale, windturbines, getijdenrotor, olieraffinaderij en zonnecollectoren. Ten tweede zorgt het uitgebreide fruitteelt- en landbouwgebied in Borsele voor voedsel dat mensen energie geeft. Tot slot kan men door te recreëren in het mooie Borsele landschap en te verblijven in een aangename woonomgeving energie opdoen, 'de accu opladen'. Energie is voor Borsele een overkoepelend thema, wat verder wordt uitgebouwd en uitgedragen.</p>
Veilig	<p>Het uitgangspunt is dat het in Borsele veilig is om te wonen en te werken. Of het nu om externe, verkeers- of sociale veiligheid gaat. Tot op bepaalde hoogte is veiligheid objectief te meten en te regelen. Veiligheid is daarnaast ook een subjectief begrip. Of iemand zich in een bepaalde situatie of omgeving veilig voelt, kan per persoon verschillen. Desondanks wordt gekoerst op een veilig gevoel in de buurt, op straat en in het verkeer. Dit betekent goed ingerichte straten en wegen, een schone buitenruimte, voorkomen en tegengaan van overlast, 'nee' tegen drugs en overmatig alcoholgebruik. Veiligheid heeft ook te maken met regels stellen en handhaven. Inwoners en ondernemers hebben daarbij ook hun eigen verantwoordelijkheid.</p>
Betaalbaar	<p>Het heeft geen zin om aantrekkelijke plannen te hebben, maar geen geld voor de uitvoering ervan. Bij het opstellen en uitvoeren van plannen, beleid en projecten is er steeds nadrukkelijk aandacht voor de financiële haalbaarheid. Het uitgangspunt is dat de gemeentelijke overheid financieel gezond is en dat (belasting)geld weloverwogen en verantwoord wordt besteed. Overigens wil dit niet zeggen dat steeds voor de goedkoopste optie wordt gekozen. Ook kwaliteit en duurzaamheid wegen in de besluitvorming mee.</p> <p>Betaalbaarheid heeft daarnaast ook betrekking op het bereikbaar zijn van diverse voorzieningen voor de inwoners van Borsele. Wonen, zorg, onderwijs en dergelijke moeten voor onze inwoners betaalbaar zijn. Ook voor diegenen met een smalle beurs. De gemeentelijke overheid heeft hiervoor aandacht, maar niet overal invloed op.</p>
Kwaliteit	<p>Kwaliteit is, vanwege de grote mate van subjectiviteit, een moeilijk te meten begrip. Iedereen verstaat hier wat anders onder. Toch is kwaliteit op alle gebieden van de Borsele samenleving het uitgangspunt. Of het nu gaat om het woonklimaat, het uiterlijk van bebouwing, het voorzieningenniveau of de dienstverlening van de gemeentelijke overheid. Daarbij is er uiteraard oog voor financiële en organisatorische aspecten die het kwaliteitsniveau beïnvloeden. Het streven naar kwaliteit betekent in sommige gevallen een afname van kwantiteit.</p>
Dienstverlenend	<p>De taken die de gemeentelijke overheid verricht staan ten</p>

	<p>dienste van de inwoners en ondernemers in Borsele. Een dienstverlenende instelling is voor ons dan ook het uitgangspunt. Dit vertaalt zich onder andere in laagdrempeligheid, helderheid over wie aanspreekpunt voor bepaalde zaken is, een snelle en secure afhandeling van verzoeken en aanvragen en een goede communicatie. Klantvriendelijkheid is daarbij het sleutelwoord.</p>
--	---

'DIT KOMT OP ONS AF ...'

Trends, ontwikkelingen en veranderingen

Demografische ontwikkelingen zijn de aanleiding van de (her)oriëntatie op onze toekomst, maar daarnaast spelen ook andere ontwikkelingen die van invloed zijn op onze (toekomstige) wijze van leven. Denk aan ontwikkelingen op het gebied van de economie, maatschappij, technologie, ecologie en politiek. Gemeenschappelijk aan de hierna genoemde ontwikkelingen is de grotere rol voor de inwoner zelf. Het versterken van de inwonerkracht is noodzakelijk voor gemeentelijke overheden om met minder geld meer taken uit te kunnen voeren, maar ook gewenst door de inwoners zelf die een grotere invloed op hun manier van leven willen.

Overigens hebben wij niet de illusie dat de in dit hoofdstuk geschetste ontwikkelingen compleet zijn en zondermeer waarheid worden. Ook wij hebben geen glazen bol om in de toekomst te kijken. Wel geven de ontwikkelingen een beeld dat onze wijze van leven in beweging is en dat op sommige vlakken zaken anders georganiseerd zullen of moeten gaan worden.

Demografische ontwikkelingen

Verandering in bevolkingssamenstelling: vergrijzing en ontgroening

Net zoals in veel andere gemeenten, gaat ook in onze gemeente de bevolkingssamenstelling de komende jaren sterk veranderen. Het aantal ouderen zal de komende jaren sterk toenemen (vergrijzing). Voor het grootste gedeelte wordt dit veroorzaakt door de babyboomgeneratie: de mensen die geboren zijn tussen 1946 en eind jaren zestig. Daarnaast wordt de vergrijzing ook veroorzaakt doordat de gemiddelde levensverwachting (momenteel 81 jaar) steeds hoger wordt. Dit komt door de verbeterde zorg en leefomstandigheden. We spreken dus van een dubbele vergrijzing. Daarnaast daalt het aantal jongeren (ontgroening). Hiervoor zijn ook twee redenen. Ten eerste wordt de ontgroening veroorzaakt doordat jongeren wegtrekken voor studie of werk (migratie). Ten tweede zijn er in de jaren '70 en '80 minder kinderen geboren in heel Nederland, dit heeft tot gevolg dat er nu ook minder kinderen worden geboren. Daarentegen was er in de jaren '90 sprake van een 'kleine babyboom'. Dit zwakt dus de ontgroening enigszins af.

Bevolkings- en huishoudensprognose: van een geleidelijke groei naar een lichte daling

De verwachting is dat het aantal inwoners van de gemeente Borsele tot circa 2026 langzaam door blijft groeien naar een maximale bevolkingssomvang van 23.040 inwoners (anno 2013: 22.750 inwoners). Daarna komt er een einde aan de periode van geleidelijke bevolkingsgroei en krijgen we te maken met een lichte daling van het inwonersaantal. Dit door een afname van het aantal ouderen en het (in mindere mate) wegtrekken van jongeren. De inwonersdaling gebeurt weliswaar in beperkte mate en niet gelijkmatig verdeeld over de dorpen. Het aantal huishoudens groeit nog verder door tot ongeveer 2030 naar maximaal aantal van 10.150 (anno 2013: 9.350 huishoudens). Daarna zal ook het aantal huishoudens gaan dalen.

(illustraties: tabellen/diagrammen die bevolkings-/huishoudensveranderingen weergeven; gemeentebreed beeld in notitie zelf, per dorp in bijlage)

Economische ontwikkelingen

Van aanbodgericht naar vraaggericht, van mondiaal naar lokaal

Het zijn steeds vaker de inwoners en consumenten die zelf aan de basis staan van een productieopdracht. Het is dan niet het merk of de organisatie die beslist wat waar voor wie wordt geproduceerd, maar het zijn de gebruikers zelf die bepalen wat er wordt geproduceerd en in welke hoeveelheid.

Het wantrouwen in wat groot, ver weg of moeilijk controleerbaar is, groeit. Steeds vaker kiest de consument voor afname van wat dichtbij is, het liefst uit de buurt. De vraag naar streekeigen, duurzame geproduceerde producten groeit verder.

Arbeid verschuift van baan naar taak

Een app als 'buiten beter' maakt het voor oplettende inwoners eenvoudig een bijdrage te leveren aan het algemene nut. Ziet men iets dat de gemeentelijke overheid over de staat van onderhoud van de openbare ruimte behoort te weten, dan volstaat een druk op de knop van het mobieltje. Hiermee kan iedereen, al is het maar een minuut, de taak van een betrokken ambtenaar op zich nemen. Dit illustreert de dynamiek in arbeid, waarbij arbeid in de komende decennia gedeeltelijk verschuift van baan naar taak.

Veranderende economie: van afname van producten naar afname van diensten

Door de economische recessie is anno 2013 de werkloosheid gestegen. Daarbij komt dat de bankenwereld een terugslag heeft gehad en de bedrijfsaantallen zijn afgenomen. Het einde van de crisis is in zicht, maar de economie zal voldoende tijd nodig hebben om volledig te herstellen. Momenteel is er nog steeds minder consumenten vertrouwen, meer onzekerheid en minder financiële middelen en daarbij dus een verlaagde koopkracht. Niet duidelijk is hoe dit zich naar de toekomst toe verder gaat ontwikkelen: of na de economische crisis het economische systeem structureel gaat veranderen. Wel is een tendens dat het 'in bezit zijn van ...' een steeds minder belangrijke plaats inneemt. 'Het gebruik maken van ...' wordt steeds belangrijker. Een ontwikkeling die dat illustreert is bijvoorbeeld het gedeelde autogebruik. Het afnemen van een product verschuift steeds meer naar het afnemen van een dienst.

Webshops, streekproducten en recreatief winkelen

Op het gebied van winkelen hebben in 2030 twee fenomenen in toenemende mate hun intrede gedaan: enerzijds het digitaal bestellen van producten en diensten via webshops en anderzijds de gehechtheid van de consument aan gezonde en streekeigen producten (kopen bij de boer). Door de webshops is het winkelbestand in de dorpen (sterk) afgenomen. De ervaring van het winkelen, oftewel het recreatief winkelen, is belangrijker geworden om winkels overeind te houden, evenals het onderscheidende vermogen (in service en kwaliteit) van de lokale winkelier ten opzichte van de webshops. Daarbij komt dat duurzaamheid een standaard is van de consument, waar iedere winkelier aan moet voldoen. Hiervoor wil de klant echter niets extra's betalen.

Organisatie arbeidsmarkt: langer doorwerken, meer werk in de zorg en flexibilisering

Ouderen zullen langer doorwerken, gezien de verhoging van de pensioenleeftijd en de stijging van de gemiddelde leeftijdsverwachting. Deze groep zal aanzienlijk groter worden en uiteindelijk met pensioen gaan. Dit kan gezien worden als een kans om het aantal werklozen te verlagen (vervanging van senioren en meer werk in de zorg). De mogelijkheid bestaat wel dat de zorgvraag niet kan worden opgevangen door de aanzienlijke stijging van het aantal zorgbehoevenden en het dalende aantal jongeren (kleinere beroepsbevolking). Daarnaast staat de betaalbaarheid van de zorg onder druk. Hierdoor zal voor steeds meer een beroep worden gedaan op mantel- en burenzorg.

De flexibilisering van de arbeidsmarkt zal verder doorzetten. Vaste arbeidscontracten worden minder de norm. Werkgevers kunnen hun personeelsbezetting daarmee makkelijker afstemmen op de vraag vanuit de markt. Voor werknemers biedt het echter minder rechtszekerheid. Daarnaast is de verwachting dat het aantal zelfstandigen zonder personeel groeit.

Nieuwe financieringsvormen

In een tijd waarin banken zich afzijdig houden van nieuwe projecten en de overheid nog maar mondjesmaat subsidies verstrekt, neemt bottom up-financiering toe. Een voorbeeld

hiervan is crowdfunding, een manier van sociaal lenen en investeren waarbij partijen elkaar kunnen vinden. Naast crowdfunding ontstaan er ook andere nieuwe financieringsvormen in particuliere kringen, waarbij leningen worden aangegaan met mensen uit de eigen omgeving.

Kleinschalig en specialistisch versus grootschalig en generalistisch

Bedrijven worden in de toekomst steeds kleiner en specialistischer of groter en generalistisch. Het steeds complexer worden van de systemen betekent dat er meer specialistische kennis nodig is. Daarbij is uitbreiding van service een belangrijk aandachtspunt. De gewenste kennis wordt grotendeels teruggevonden in de nieuwe generatie. Wel is het van belang dat de ervaring van de oudere generatie professionals niet wordt vergeten. Deze kan goed worden benut door kennisoverdracht en kennisbundeling (samenwerking). Hierdoor wordt de kloof tussen nieuwe kennis van jongeren en de ervaring van ouderen gedicht en onderling versterkt.

Sociale ontwikkelingen

Van verzorgingsmaatschappij naar participatiemaatschappij

Nederland is aan het omvormen van een verzorgingsmaatschappij naar een participatiemaatschappij. Dat wil zeggen dat iedereen zolang mogelijk zelfstandig wil/moet blijven wonen en deelnemen aan de maatschappij. In het verleden regelde de overheid veel voor de inwoners. Critici zijn van mening dat dit niet goed is geweest. Het gevolg was dat inwoners niet meer werden uitgedaagd om zelf initiatieven te nemen. Ze voelden zich niet meer verantwoordelijk genoeg voor hun leven om diverse zaken zelf te doen. Daarbij liepen kosten hoog op, met name voor zorg en ondersteuning. Dit gaat veranderen door de omvorming naar een participatiemaatschappij. Steeds minder zorg wordt betaald door de overheid. Daarbij moet de overheid, waar mogelijk, vraaggericht te werk gaan en niet meer aanbodgericht. Er wordt een groot beroep gedaan op de eigen kracht van familie, burens en vrijwilligers. Inwoners worden in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor zaken die ze nodig hebben en pas als dat niet lukt, kan een beroep worden gedaan op het vangnet van professionals.

Passend bij de omschakeling van verzorgingsmaatschappij naar participatiemaatschappij is de decentralisatie van zorg, werk en inkomen. Deze taken worden van uit het Rijk overgeheveld naar gemeenten. De gedachte hier achter is dat de gemeentelijke overheid dichter bij de inwoners staat. Zo heeft zij beter inzicht in de specifieke behoeften van haar inwoners. Samenwerkingsverbanden zijn noodzakelijk tussen zorgorganisaties, vrijwilligers en inwoners. Hierbij staat de cliënt centraal en de bijbehorende verantwoordelijkheden (zorg en ondersteuning) moeten professioneel worden uitgevoerd. Dit vraagt om een cultuurverandering van alle partijen. Het uitgangspunt is dat de inwoner meer regie en verantwoordelijkheid krijgt over zijn of haar leven.

Langer zelfstandig wonen

Door het rijksbesluit om het aantal indicaties voor mensen die in een zorgwoning gaan wonen te verminderen, blijven steeds meer mensen langer thuis wonen. Als gevolg daarvan neemt het aantal zorg- en ondersteuningsvragen bij de gemeentelijke overheid toe. Daarnaast wordt ook meer van de mantelzorgers en vrijwilligers in een dorp gevraagd om gezamenlijk te zorgen dat onze inwoners veilig en goed zelfstandig kunnen blijven wonen. Verder heeft deze ontwikkeling effecten voor de organisaties die op dit moment zorgwoningen aanbieden. Dit zijn bijvoorbeeld de zorgorganisaties, maar ook de woningcorporatie. Zij krijgen te maken met leegstand, waardoor hun exploitatie in gevaar kan komen. Alternatieve invulling van deze huisvesting moet worden bedacht en zijn al in opkomst, waarbij levensloopbestendigheid voorop staat. Met de nodige creativiteit zullen nieuwe combinaties tussen de commerciële sector, de zorgsector en het vrijwilligerswerk, de ontstane leegstand kunnen voorkomen.

Verdergaande individualisering

Tegenover de gevraagde participatie van inwoners staat de gemiddelde inwoner die zich steeds meer individueel gaat gedragen. Dit is een paradox. De moderne mens is gericht op eigen zaken en een zelfstandige positie in de samenleving. Deze trend kan gevolgen hebben. Het kan leiden tot sociaal isolement en eenzaamheid. Dit wordt mogelijk 'verzacht' door technologische ontwikkelingen als domotica en app's. Het vereenvoudigt het leven en men vindt gemakkelijker aansluiting.

De veranderende mentaliteit wordt ook zichtbaar in de manier waarop wordt gekeken naar gezag en het verkrijgen van respect. De gedeelde opvattingen over wie of wat respect vereist, worden minder. Slechts enkelen verwerven een status. Voor de rest is iedereen gelijk en volkomen vrij.

Grotere diversiteit aan type mensen, veranderende levenswijzen

De diversiteit tussen mensen wordt steeds groter. Zo gaan jongeren steeds meer hun eigen weg, ook al komt die niet overeen met de wensen van hun sociale omgeving. Daarnaast kunnen we in de toekomst spreken van een ander type ouderen dan de ouderen van nu. Gemiddeld wordt de mens steeds ouder met meer gezonde jaren, waardoor men langer actief blijft, zowel in het sociale leven als op werkgebied. De langere levensverwachting leidt echter ook tot een toename van het aantal chronisch zieken. De toekomstige oudere wil meer keuzevrijheid om de oude dag door te brengen en daarbij verandert de behoefte aan voorzieningen. Kwaliteit van voorzieningen, diensten en producten wordt steeds minder vaak bepaald door certificaten en kwaliteitskeur, maar juist steeds meer door ervaringen en meningen van mensen.

Verminderende draagkracht voor verenigingen

In veel dorpen in Nederland, zo ook in onze gemeente, loopt het ledenaantal van verenigingen terug. Sportverenigingen zullen hierdoor samenwerking en verbreding van het sportaanbod (omnisport) overwegen. De gemeentelijke overheid heeft te maken met een afweging die moet worden gemaakt. (Sport)voorzieningen in de kleine dorpen in leven houden, terwijl de kosten niet meer opwegen tegen de baten, of een centralisatie van voorzieningen. Het sluiten van (sport)voorzieningen kan betekenen dat de sociale cohesie in een dorp minder sterk wordt en is niet iets waarover lichtvaardig een keuze kan worden gemaakt.

Animo vrijwilligerswerk

In het algemeen verandert de houding ten opzichte van vrijwilligerswerk. Vrijwilligers willen zich niet meer inzetten voor langdurig hetzelfde werk, maar willen meer projectmatige, kortdurende bezigheden. Zij gaan meer 'hoppen'. Hier staat tegenover dat het potentieel aan mensen die een actieve rol kunnen vervullen in het vrijwilligerswerk wordt vergroot door het stijgende aantal gepensioneerden. Dit kan weer een positieve impuls aan het verenigingsleven en de sociale cohesie geven.

Vrijwilligers worden tegenwoordig niet alleen meer ingezet bij traditionele vrijwilligerstaken zoals bij verenigingen, scholen en zorg, maar ook voor andere taken. Een voorbeeld is de inzet van vrijwilliger bij het openbaar vervoer. Met alle bezuinigingen op het openbaar vervoer is het lastig om alle bestaande buslijndiensten open te houden. Een landelijke trend die sterk in opkomst is, is een samenwerking tussen commerciële aanbieders en vrijwilligers om de deze buslijnen open te houden of anders te organiseren. Hiermee wordt een oplossing gecreëerd voor mensen die gebruik moeten/willen maken van het openbaar vervoer.

Technologische ontwikkelingen

Andere wijzen van werken, communiceren, produceren en afnemen

Een trend die de wereld radicaal kan veranderen, is die van de technologie die alles met iedereen verbindt. Moest men vroeger naar 'de stad', nu is er met een smartphone of tablet altijd en overal toegang tot webshops. Niet alleen de mensen zijn digitaal verbonden, ook dingen communiceren steeds vaker via sensoren. Een deel van de productie komt dichterbij huis, nu met de 3D-printer direct kan worden geprint wat men nodig heeft.

Op sociaal, maatschappelijk, economisch en woon-/zorggebied zullen de nieuwe ICT ontwikkelingen van grote invloed zijn. Steeds minder zal het nodig zijn om te wonen in de buurt van waar wordt gewerkt. Het aandeel thuiswerkers/flexwerkplekken zal toenemen (het nieuwe werken). Vanuit iedere plek kan contact zijn met de buitenwereld. Daarnaast heeft digitalisering op diverse manieren een positieve invloed op het langer zelfstandig wonen. Sommige vormen van patiëntenzorg kunnen per webcam worden verricht. De alarmerings- en signaleringsmogelijkheden zijn beter en sneller geregeld. Sociale contacten zullen naast 'face to face' steeds meer via elektronische communicatie plaatsvinden. Overal beïnvloedt digitalisering ons leven. Dit versterkt de eerdergenoemde trend van individualisering enerzijds, maar ook de sociale contacten anderzijds.

Ecologische ontwikkelingen

Verdergaande verduurzaming

De aandacht voor milieu, klimaatverandering en de eindigheid van fossiele brandstoffen staat mondiaal, nationaal en lokaal op de agenda. Duurzame ontwikkeling kan worden gedefinieerd als een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generaties, zonder het vermogen van toekomstige generaties aan te tasten om in hun eigen behoeften te voorzien. Om economische en ideële redenen wordt duurzaamheid steeds meer een doorslaggevende factor bij het maken van keuzes. Aannemelijk is dat de ontwikkeling van duurzame maatregelen in snel tempo doorgaat en dat duurzaamheid een vaste plaats behoudt in wet- en regelgeving, beleid en uitvoering.

Alternatieve, schone vervoerswijzen

De opkomst van alternatieve vervoerswijzen is van invloed op het autogebruik en de vraag naar openbaar vervoer. De steeds verdere opkomst van de elektrische fiets is daar bij uitstek een voorbeeld van. In de toekomst zal de vraag naar elektrische oplaadpunten of waterstofstations toenemen. Daarnaast zal de animo voor het delen van auto's stijgen, wat ook weer bijdraagt aan een schoner milieu. De verwachting is dat er in de toekomst meerdere nieuwe alternatieven ontstaan op het gebied van schone vervoerswijzen.

Duurzame economie

De komende jaren zullen we naar nieuwe, duurzame economische modellen toewerken. Van een lineaire economie gaan we naar een circulaire economie. Een economie gebaseerd op gesloten kringlopen en waardecreatie. We gaan ons, zoals eerder aangegeven, meer richten op gebruik dan op eigendom. Oneindig gebruik, slimme ontwerpen, product-service combinatie, etcetera maken daarvan onderdeel uit. Biologische en technische kringlopen versterken elkaar. 'Leren van de natuur' vervult daarin een centrale rol.

In dit kader wordt ook de biobased economie steeds verder ontwikkeld. Dit is een economie waarin gewassen en reststromen uit de landbouw en voedingsmiddelenindustrie worden ingezet voor niet-voedseltoepassingen. Een economie dus waarin groene grondstoffen ofwel biomassa worden toegepast als materialen, chemicaliën, transportbrandstoffen en energie (elektriciteit en warmte).

Politieke en bestuurlijke ontwikkelingen

Schaalvergroting en samenwerking

Het Rijk wil minder provincies, grotere gemeenten en grotere waterschappen. Het Rijk geeft meerdere redenen voor deze schaalvergroting, namelijk:

- Het kan leiden tot meer bestuurskracht en een effectiever ambtelijk apparaat; besturen en werken op specialisme.
- Basisvoorzieningen kunnen beter worden verspreid, zodat ze effectiever kunnen functioneren.
- Er is meer maatwerk mogelijk en het vergroot de betrokkenheid van de inwoners.
- Het kan mogelijk leiden tot een kostenbesparing; minder ambtenaren per inwoner en plannen beslaan een groter vlak.

Een tendens die nu al gaande is, is dat kleinere overheden steeds meer gaan/moeten samenwerken in regionaal of provinciaal verband. Bij vele gemeenten, waaronder ook onze gemeente, wordt al samengewerkt met andere overheden op het gebied van onder andere ICT, personeel, werk en inkomen, zorg en welzijn, milieu en wonen.

Veranderende rol overheid

Vanuit de gemeenschap wordt meer en meer samenwerking gezocht wat betreft het leefbaar en duurzaam houden van de eigen leefgemeenschap. In dat kader wordt een overheid verwacht die dichtbij is, ondersteunt en pas ingrijpt wanneer nodig. Inwoners worden mondiger en willen meer inspraak. Zij willen dat de gemeentelijke overheid plannen maakt samen met de inwoners en dat inwoners zelf het initiatief kunnen nemen voor plannen. Zij willen zich meer herkennen in het beleid van de lokale overheid. Mocht de gemeentelijke overheid willen afwijken van de mening van de inwoners, dan wordt dat alleen geaccepteerd als daar goede argumenten voor zijn. De wijze waarop de communicatie tussen de inwoners en de overheid plaatsvindt, zal steeds meer digitaal en intensiever zijn, ter plekke en persoonlijker. Het voorgaande duidt op een verandering in de rol die de overheid volgens de samenleving zou moeten vervullen. Tegelijkertijd is een trend gaande van een zich terugtrekkende overheid. Al met al wordt de verhouding tussen inwoner en overheid steeds gelijkwaardiger. De rol van de gemeentelijke overheid wordt op verschillende vlakken meer die van ondersteuner en partner en minder die van verzorger.

DIT WILLEN WE VOOR BORSELE IN 2030 ...

Streefbeelden

Vanuit de kansen die de ontwikkelingen en de karakteristieken van de gemeente Borsele ons bieden en de waarden waar wij voorstaan, worden in dit hoofdstuk de streefbeelden geschetst. Hoe willen we dat de gemeente Borsele er in 2030 uitziet? Wat kunnen we behouden en/of versterken? Hoe heeft de samenleving zich ontwikkeld? De schets van deze notitie is beschrijvend van aard en staat los van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de gemeentelijke overheid als deelnemer. Dit omdat het ook gaat over zaken waar de gemeentelijke overheid geen speler in is.

Een vooruitblik op het jaar 2030: de gemeente Borsele is in 2030 een toekomstbestendig leefgebied voor mensen van alle leeftijden. Samenwerking tussen de gemeentelijke overheid, andere partijen en inwoners speelt hierbij een belangrijke rol. Daarbij wordt rekening gehouden met ieders spankracht.

Hierna wordt de vooruitblik beschreven in acht streefbeelden. Deze streefbeelden zijn in te delen in drie thema's, namelijk organisatorische kenmerken (streefbeelden 1 en 2), activiteiten die inwoners ontplooiën en die moeten worden gefaciliteerd (streefbeelden 3 tot en met 7) en de fysieke leefomgeving (streefbeeld 8).

Gemeenschappelijk aan alle streefbeelden is het benutten van de kansen die de toenemende mate van digitalisering ons biedt. Het beïnvloedt in positieve zin en in sterke mate de wijze van leven in de gemeente Borsele. Digitale mogelijkheden worden dan ook volop ingezet, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, detailhandel, arbeidsmarkt, zorg voor ouderen, mobiliteit, onderhoud van sociale contacten en veiligheid op straat. Naast digitalisering is duurzaamheid een aspect dat doorwerkt in alle streefbeelden. Er worden over de gehele linie duurzame keuzes gemaakt, gebaseerd op het tegengaan van klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en uitputting van grondstoffen. In 2030 is duurzaamheid onlosmakelijk verbonden met het leven in Borsele.

Streefbeeld 1: Een sterke inwonerskracht

Sociale cohesie In 2030 is sprake van een sterke sociale cohesie in onze dorpen, waardoor een eigen dynamiek van organiseren ontstaat. De dorpen zijn leefbaar, levensvatbaar, schoon en veilig. Inwoners bundelen hun krachten, zijn betrokken bij elkaar, zijn zelfredzaam en participeren in de maatschappij. De sterke inwonerskracht zorgt ervoor dat een dorp in eerste instantie voor elkaar zorgt en pas daarna naar de overheid kijkt voor hulp en ondersteuning. Er ontstaat een gelijkwaardige samenwerking tussen professionele organisaties, welzijnswerkers en inwoners. Wel is er sprake van een goed (professioneel) vangnet voor kwetsbare mensen. De 'zorgzame dorpen' regelen zelf wat zij willen en kunnen. Daarbij wordt rekening gehouden dat inwoners niet worden overvraagd, want ook menskracht is beperkt. De gemeentelijke overheid faciliteert en ondersteunt waar nodig afhankelijk van de behoefte op een dorp (maatwerk). De inwoners kunnen elkaar ontmoeten in kwalitatief goede en bereikbare multifunctionele accommodaties, die aansluiten bij de vraag van een dorp. Deze accommodaties zijn echter niet zondermeer in eigendom/beheer van de gemeentelijke overheid.

Vrijwilligerswerk Het huidige vrijwilligerswerk in 2030 heeft behoorlijk wat veranderingen ondergaan. Het vrijwilligerswerk heeft nieuwe impulsen gekregen door verweving met zorg, onderwijs, arbeid, vervoer en welzijn. Dit leidt tot nieuwe vormen van participatie en samenwerking binnen de Borselse samenleving. Vrijwilligersorganisaties hebben aandacht voor het tijdelijk overnemen van de zorg van bijvoorbeeld mantelzorgers, zodat deze ook eigen activiteiten kunnen ontplooiën. Het verenigingsleven zet zich actief in om vrijwilligers, zowel 'denkers' als 'doeners', te vinden. Dit binnen een context van een steeds drukker wordende samenleving waardoor vrije tijd schaars is. Het lukt de (sport)verenigingen

desondanks voldoende vrijwilligers te werven. Er wordt daarbij dankbaar gebruik gemaakt van het potentieel aan mensen die na pensionering een actieve rol in het vrijwilligerswerk/verenigingsleven willen vervullen. De gemeentelijke overheid zorgt voor een goed georganiseerde ondersteuning van vrijwilligersorganisaties en vrijwilligers. De ondersteuning is onder meer gericht op de verandering in het vrijwilligerswerk. Mensen zijn niet meer inzetbaar voor langdurige bezigheden, maar meer voor projectmatige, kortdurende activiteiten.

Streefbeeld 2: Een innoverende, faciliterende en samenwerkende gemeentelijke overheid

Participatie De gemeentelijke overheid stimuleert innovatie, betreft inwoners en ondernemers, luistert en faciliteert. Zij is serviceverlenend en ondersteunend. Zij nodigt inwoners en ondernemers uit om te komen tot nieuwe initiatieven en ideeën en faciliteert bij de uitvoering van hun plannen. Inwonerparticipatie is een vanzelfsprekend instrument om doelstellingen te bereiken, waarbij ervoor gewaakt wordt dat mensen niet worden overvraagd. Deze basishouding zorgt ervoor dat in overleg en samen met betrokkenen wordt gekeken hoe een initiatief binnen de kaders past. Deze kaders worden voor het grootste gedeelte samen met de inwoners en ondernemers bepaald, voor zover deze kaders niet uit landelijke of provinciale regelgeving komen.

Gemeentelijke taken De gemeentelijke overheid heeft op bepaalde gebieden minder uitvoerende taken en vaker de regierol. Een deel van de uitvoerende taken wordt privaat (door inwoners en/of particuliere instellingen) overgenomen. Dit geldt voor bijvoorbeeld het onderhoud en beheer van bepaalde taken in de openbare ruimte, traditionele taken vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning en vervoer. Juist andere taken (zorg, inkomen en werk) liggen als gevolg van de decentralisatie bij de gemeentelijke overheid in plaats van bij het Rijk of de provincie. Taken worden waar mogelijk/zinvol uitgevoerd in brede samenwerkingsverbanden. Denk daarbij niet alleen aan provinciale en regionale samenwerking, maar ook aan lokale samenwerking met diverse partijen.

Streefbeeld 3: Een woningvoorraad dat aansluit bij de behoefte

Woningvoorraad In 2030 is onze woningmarkt geheel gestabiliseerd. De kwalitatief goede woningvoorraad sluit aan bij de behoefte op diverse vlakken, zoals betaalbaarheid, bouwkundige staat, energetische kwaliteit en levensloopbestendigheid. De inwoners, gemeentelijke overheid en marktpartijen werken doorlopend aan vernieuwing om blijvend in te spelen op bevolkings- en energetische ontwikkelingen. Daarbij heeft de bestaande woningvoorraad prioriteit boven nieuwbouw, zodat er geen leegstand en verpaupering ontstaat. In de nog beperkte nieuwbouw zijn energieneutrale en levensloopbestendige woningen de standaard.

Wonen en zorg De woningen in onze gemeente zijn geschikt voor levensloopbestendig wonen. Daarvoor zijn woningaanpassingen actief gestimuleerd. Er is ruimte voor projecten die worden ontwikkeld op het gebied van wonen met zorg, waar ook mensen die geen zorg nodig hebben kunnen wonen. Daarbij hebben sociale veiligheid en goed bereikbare voorzieningen de aandacht. Zo wordt de problematiek die ontstaat door het scheiden van wonen en zorg (deels) opgevangen. Er zijn in dit kader ook creatieve oplossingen bedacht voor de leegstand waarmee zorgorganisaties te kampen hebben gekregen.

Samenwerking Samen met de woningcorporaties en gemeenten wordt regionaal beleid gevoerd die passend is bij de ontwikkelingen en de behoefte van de inwoners. In samenwerkingsverbanden (particulieren, marktpartijen, overheden, financiële instellingen) wordt geïnvesteerd in een goede woningvoorraad. Daarbij gaat kwaliteit in alles boven kwantiteit in 2030.

Streefbeeld 4: Een energiek bedrijfsleven en voldoende werkgelegenheid

Belangrijke motor Onze centraal gelegen gemeente in Zeeland heeft in 2030 een gunstig ondernemingsklimaat wat voldoende ruimte voor bedrijvigheid en werkgelegenheid biedt. Het midden- en kleinbedrijf en het haven- en industrieterrein Het Sloegebied zijn daarbij een zeer belangrijke motor voor de werkgelegenheid. De gemeentelijke overheid stimuleert, faciliteert en speelt in op de vraag en de behoefte vanuit de markt. Dit betekent overigens niet dat alles binnen de gemeentegrenzen wordt gefaciliteerd. Borsele opereert immers binnen een regionale/mondiale markt. Door het bedrijfsleven, de regiogemeenten en onderwijsinstellingen wordt gezamenlijk uitgedragen wat er aan werkgelegenheid in onze gemeente/regio is. Dit met oog op de promotie van onze gemeente/regio en het aantrekken van voldoende personeel.

Vergrijzing als kans Er zijn nieuwe economische kansen in de zorg- en bouwsector door de toegenomen vergrijzing en de terugtrekkende overheid. De zorgsector biedt veel en uitdagende functies. Zorgaanbieders spelen efficiënt in op uiteenlopende vragen naar ondersteuning en zorg. De bouwsector speelt in op de vergrijzing door onder andere het levensloopbestendig maken van woningen. Er worden maatwerkoplossingen geboden, waardoor mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen. Daarnaast biedt de vergrijzing kansen voor jongeren om aan het werk te komen, omdat ouderen met pensioen gaan. Daarbij wordt de kennis van de oudere generatie professionals goed benut door kennisoverdracht en kennisbundeling.

Agrariërs multifunctioneel De agrarische sector is van economisch belang voor onze gemeente. Onze agrariërs anticiperen op nieuwe ontwikkelingen en voldoen aan de vraag vanuit de markt. In de toekomst zal enerzijds sprake zijn van een verdergaande schaalvergroting van agrarische bedrijven en uitbreiding van bedrijven met delen van de productieketen. Anderzijds zijn er agrarische bedrijven die zich verder gaan specialiseren en onderscheiden om een goede positie in de markt te behouden dan wel te verwerven. De agrarische sector is voor een groot deel multifunctioneel, gericht op voedselproductie, energieproductie, landschaps- en natuurbeheer, educatie en recreatie. Daarbij hoort een eerlijke prijs en/of goede compensatie. Borselse agrariërs dragen bij aan het beheer en behoud van biodiversiteit en landschap. Zij werken samen met belanghebbenden aan de verduurzaming van gewasbescherming. Het streven daarbij is dat de gewassen weerbaar zijn en minder gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn. Zo zijn in 2030 de schadelijke emissies geminimaliseerd. Zij leveren gezonde producten in een gezonde omgeving. De streekeigenheid van producten, zoals de zwarte bessenteelt en fruitteelt, wordt zeer gewaardeerd door de inwoners.

Streefbeeld 5: Kwalitatief goede en bereikbare basisscholen

Volledig dagprogramma Er zijn kwalitatief goede basisscholen in de gemeente Borsele gevestigd. De basisscholen zijn, door middel van een groeimodel, uitgebreid tot integrale kindcentra voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 12 jaar. In integrale kindcentra werken onderwijs en kinderopvang intensief samen (inhoudelijk en organisatorisch). Dit gericht op de ontwikkeling van het kind in breedst mogelijk zin. Door deze samenwerking is sprake van combinaties op het gebied van kinderopvang, basisonderwijs, voorschoolse, tussenschoolse en buitenschoolse opvang. Een volledig dagprogramma van scholing, ontspanning, sport en preventieve jeugdzorg worden in integrale kindcentra geboden. Door onderwijs en opvang op één plaats te organiseren, worden kinderen beter gevolgd en begeleid. De gemeentelijke overheid faciliteert daarbij en voert haar wettelijke taken uit.

Concentratie en bereikbaarheid Door de afname van het aantal leerlingen, en gewijzigd rijksbeleid, zijn scholen waar nodig (na een periode van goede samenwerking) samengevoegd en geconcentreerd. Dit heeft plaatsgevonden onder de bevoegdheid en

verantwoordelijkheid van de schoolbesturen en in samenspraak met de gemeentelijke overheid. Kwaliteit en bereikbaarheid hebben in dit proces een belangrijke rol gespeeld. In 2030 geven ouders/verzorgers aan deze condities de voorkeur boven schoolrichting (denominatie). De integrale kindcentra liggen niet altijd 'naast de deur', maar zijn wel goed bereikbaar in de zin van dat veilige aanrijroutes en goede vervoersmogelijkheden aanwezig zijn. Doordat op één locatie een volledig dagprogramma voor kinderen wordt geboden, is het aantal verkeersbewegingen, en daarmee de (tijds)belasting, voor ouders/verzorgers afgenomen.

Streefbeeld 6: Samen zorgen voor zorg

Zorg voor zorg De maatschappij heeft zich ontwikkeld van een verzorgingsmaatschappij naar participatiemaatschappij. Ouderen/hulpbehoevenden wonen zo lang mogelijk zelfstandig. Men kan daarbij een beroep doen op informele zorg van de lokale samenleving en nieuwe vormen van technologie. De gemeentelijke overheid faciliteert mensen om zelfredzaam te zijn, maar voor degenen die daarin niet slagen, garandeert zij een sociaal vangnet. Hierdoor kunnen deze mensen blijven meedoen in de samenleving. De gemeentelijke overheid ondersteunt, stimuleert, schept voorwaarden en brengt mensen in contact met instellingen en andersom.

Samenwerking Er zijn kleinschalige en grootschalige vormen van samenwerking om te zorgen dat de zorg- en ondersteuningstaken worden uitgevoerd. Individuele voorzieningen zoals hulp in huishouden, vervoer, bewegingsmiddelen worden alleen ingezet wanneer voorliggende voorzieningen niet bruikbaar zijn in de betreffende situatie. Inwoners zijn zelf verantwoordelijk voor de regie in hun leven. Zij geven zelf aan wat bij hen past, zodat zorg op maat plaatsvindt. De gemeentelijke overheid faciliteert waar nodig en mogelijk. Bij zorgaanbieders staat de cliënt centraal. Zorg wordt zoveel mogelijk verleend bij mensen aan huis, dus in hun eigen omgeving. De professionele zorg sluit hierop aan en heeft een gelijkwaardige rol in het zorgproces met de zorgvrager en de eventuele mantelzorger. Er vindt daarbij ook samenwerking plaats voor de op- en afschaling van de zorg, waarbij indicaties zo min mogelijk worden gebruikt. Woonzorgcomplexen staan geconcentreerd in de grotere dorpen van de gemeente en zijn bij voorkeur gekoppeld aan andere voorzieningen (winkels, verenigingsgebouwen, openbaar vervoer).

Gezond leven Het uitgangspunt is dat iedereen een gezonde leefstijl ontwikkelt. Er is in dat kader een volwaardig leefstijlaanbod op het gebied van bewegen, gezond leven, goede voeding en de preventie van overmatig alcoholgebruik, drugs en middelengebruik. De inwoners zijn zelf verantwoordelijk om gebruik te maken van het aanbod, maar de gemeentelijke overheid stimuleert dit wel. Zij richt zich daarbij met name op preventie. Dit in samenwerking met andere partijen, zoals zorgverzekeraars, werkgevers en inwoners. De inzet van preventieve middelen heeft immers aantoonbaar effect op een verminderd gebruik van achterliggende en duurdere voorzieningen.

Opvoedondersteuning Door in te zetten op een goede en adequate preventieve ondersteuning van ouders/verzorgers en jongeren op opvoed- en opgroeiondersteuning worden veel problemen vermeden. Dit houdt niet in dat er geheel geen sprake meer is van zwaardere jeugdzorg in onze gemeente, maar door een goede samenwerking tussen ouders/verzorgers, jongeren, personen rond een gezin en professionals is het aantal casussen voor de intensievere jeugdzorg verminderd. De gemeentelijke overheid werkt hiervoor samen met andere Zeeuwse gemeenten en organisaties die ondersteuning aan ouders/verzorgers en jongeren op maat bieden. Daarbij wordt uitgegaan van belonen bij het leveren van goed werk en niet van beboeten.

Streefbeeld 7: Het is aangenaam sporten en recreëren

Sporten In 2030 is het normaal dat iedereen sport of beweegt en een gezonde levensstijl heeft. Sporten (zelfstandig of in een vereniging) is belangrijk voor de sociale contacten, maar ook voor de lichamelijke en psychische gezondheid. Mensen die sporten, zorgen vaak ook beter voor zichzelf en zijn zich meer bewust van de noodzaak van gezond gedrag. Denk daarbij aan goede voeding, beperkt alcoholgebruik en gezond gewicht. Sportverenigingen benaderen potentiële leden actief, ze zijn vernieuwend en nemen eventuele drempels tot deelname weg.

In 2030 doen sportverenigingen meer in gezamenlijkheid en zijn ze, waar nodig, geconcentreerd in de grotere dorpen, maar, waar mogelijk, ook aanwezig in de kleinere kernen. Samenwerking of fusies tussen verenigingen vinden plaats op eigen initiatief en onder hun eigen verantwoordelijkheid. Op deze manier sluit de omvang en de diversiteit van de sportverenigingen aan bij de behoefte. Gemeentelijke accommodaties worden multifunctioneel gebruikt en enkel in stand gehouden indien zij levensvatbaar zijn (en voldoende bezetting hebben).

Recreatie Bij recreatie is het bieden van kwaliteit het sleutelwoord, waarbij met name beleving voor op staat. Borsele is aantrekkelijk voor dagrecreatie als fietsen en wandelen. Daarbij wordt de vergrijzing als een kans gezien, omdat met name ouderen deze recreatieve activiteiten ontplooiën. Op stap in onze gemeente beleven bewoners en bezoekers de rust die ons afwisselende landschap hen brengt. Met bloeiende fruitbomen, karakteristieke dorpjes, gezellige theetuinen, kunstexposities en proeverijen en enkele dagrecreatieve trekkers, zoals de Stoomtrein Goes-Borsele, Berkenhof's Tropical Zoo en het Bevrijdingspark Zeeland. In 2030 is het industrie- en het Westerscheldekusttoerisme verder uitgebouwd. Daarnaast is Borsele, net als nu, aantrekkelijk voor kleinschalige verblijfsrecreatie.

Bewoners en bezoekers bereiden hun dagje uit of vakantie steeds vaker voor op internet. Het VVV van de toekomst is toegesneden op alle nieuwe mogelijkheden van communicatie voor de bezoekers. Ter plaatse, vanuit de huiskamer en vanaf alle mogelijke andere plekken kan de VVV worden bezocht. In samenwerking met ondernemers werkt de gemeentelijke overheid eraan mee om Borsele steeds meer en breder op de kaart te zetten. Als een bijzonder (duurzaam) recreatiegebied, waarin onderscheidende thema's als bijvoorbeeld energie in de brede zin van het woord een belangrijke rol spelen.

Cultuur Verspreid over de gemeente vinden volop culturele activiteiten plaats. Er zijn kleinschalige theatervoorstellingen en culturele activiteiten in kerken, dorpshuizen, huiskamers en op unieke locaties. Deze worden actief georganiseerd (en uitgevoerd) door de inwoners zelf. Openluchtactiviteiten kleuren het leven in de zomer. Kunst en cultuur worden verbonden aan diverse thema's. Voorstellingen worden gekoppeld aan andere culturele activiteiten, zoals exposities, culinaire uitingen en recreatieve activiteiten.

Streefbeeld 8: Samen verantwoordelijk voor een aantrekkelijke leefomgeving

Dorpsprofiel De gemeente Borsele is een eenheid in verscheidenheid met haar vijftien dorpen. Niet één dorp is hetzelfde qua grootte, uitstraling en karakter. Ieder dorp heeft haar eigen ruimtelijke en bewonerskarakteristieken. Aan de eigenheid van ieder dorp hechten we veel belang. Ieder dorp heeft een eigen herkenbaar dorpsprofiel, dat behouden en verder wordt uitgebouwd. Denk bijvoorbeeld aan Baarland: recreatie, Ellewoutsdijk: kunst, Nisse: historie. De centrumfunctie van al onze dorpen ligt bij drie dorpen, namelijk Heinkenszand, 's-Gravenpolder en Ovezande. Inwoners van de landelijke dorpen kunnen terecht bij een nabij liggend centrumdorp voor diverse voorzieningen.

Erfgoedzorg De Zak van Zuid-Beveland is een gebied met internationaal zeldzame en unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten. Dit in samenhang met bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Het kleinschalige polderpatroon en kreekrestanten zijn

enkele kernkwaliteiten van het landschap in onze gemeente. Behoud van deze kwaliteiten is een vanzelfsprekendheid. Daarnaast is er veel aandacht voor monumenten, dorpsgezichten, archeologische vondsten, historische elementen en beeldbepalende panden. In samenwerking met bewoners en andere partijen kan de gemeentelijke overheid zich richten op het behoud en herstel van het erfgoed. Dit heeft tot gevolg dat de gemeente niet enkel wordt gewaardeerd door eigen inwoners en bedrijven, maar ook door bezoekers.

Openbare ruimte en verkeersveiligheid Bij de inrichting van de openbare ruimte is rekening gehouden met de karakteristieke eigenschappen van de dorpen en met duurzaamheidsaspecten. Er is daarnaast sprake van een veilige inrichting van wegen. Verkeersslachtoffers worden daarmee zoveel mogelijk voorkomen. Met uitzondering van enkele gebiedsontsluitingswegen geldt binnen de bebouwde kom een snelheidslimiet van 30 kilometer per uur. Openbaar groen draagt in belangrijke mate bij aan de woonkwaliteit en de aantrekkelijkheid van de omgeving. Biodiversiteit en duurzaam groenbeheer zijn afgestemd op het woongenot. Een deel van het openbaar groen wordt beheerd door particuliere initiatieven.

DYNAMISCHE NOTITIE

De acht streefbeelden vormen de komende jaren een inspiratiebron om het besturen van de gemeente aan te spiegelen. Dat geldt voor beleidsvorming binnen de gemeentelijke taken, maar ook voor planmatige projecten en vraagstukken van bedrijfsvoering.

Om de streefbeelden dynamisch, dus levend en leidend te kunnen laten zijn, zullen ze actief worden gebruikt binnen de gemeentelijke beleidscyclus. Doelstellingen, prioriteiten, projecten, activiteiten en acties zullen worden gerelateerd aan het desbetreffende streefbeeld. Dit houdt deze notitie levend en biedt gaandeweg ruimte voor nieuwe inzichten. Aangezien de gemeentelijke overheid, inwoners en ondernemers veelal geen invloed hebben op de benoemde ontwikkelingen in hoofdstuk 2 wordt deze notitie structureel geëvalueerd. Hierdoor blijft de notitie een dynamisch stuk wat mee beweegt met de ontwikkelingen op breed gebied.

LOSSE BIJLAGE

Gegevens van projecten, beleidsstukken, activiteiten en acties (intern en extern) die ten grondslag hebben gelegen aan deze notitie

Actie-/projectenprogramma